به نام خدا

مطالعات ژئوتکنیک

WWW.ME2CH.COM

منبع این کتاب:

WWW.ME2CH.ROZBLOG.COM & @ME2CH

سخنران:

جناب آقای دکتر فردین جعفرزاده

عنوان سخنرانی:

مطالعات ژئوتکنیک مورد نیاز پروژه‌های گودبرداری

مطالعات ژئوتکنیک مورد نیاز پروژه های گودبرداری

دکتر فردین جعفرزاده

دانشیار و مدیر گروه مهندسی ژئوتکنیک دانشگاه صنعتی شریف

مدیرعامل مهندسان مشاور آبگیر

نایب رئیس انجمن ژئوتکنیک ایران

۹۲/۹/۲۷

مقدمه

- رشد روزافزون پروژه های عمرانی و ساختمانی از یک سو و محدودیت زمین پروژه ها، نیازهای کاربری و لزوم تامین فضاهای عمومی بیشتر از سوی دیگر؛ لزوم تعمیق نفوذ پروژه در داخل زمین را افزایش داده است. این امر نیاز به حفاری و گودبرداری را در پروژه ها بالا می برد؛

- بدیهی است که قبل از آغاز هرگونه عملیاتی لازم است تا شناسایی از شرایط زمین و بافت تحت الارضی، تغییرات سطح آب زیرزمینی، خصوصیات مقاومتی و آبگذری لایه ای مختلف در محدوده پروژه و زمینهای مجاور انجام گیرد. مجموعه این فعالیتها و مطالعات **"شناسایی های ژئوتکنیکی"** (Geotechnical Investigations) نامیده می شود.

مقدمه

- مهندسین همواره سعی در ایجاد تعادل بین کارآیی و هزینه ها در برنامه ریزی اکتشافات داشته اند. این تعادل پایه اصلی تدوین کدها و آیین نامه ها اجرایی نظیر Eurocode بوده است. بنظر Peck (1969) روشهای اکتشافات با دیدگاههای متفاوت در سه گروه قابل دسته بندی هستند:

✓ **روش اول:** انجام اکتشافات محدود و انتخاب ضریب اطمینان بالا در طراحی؛

✓ **روش دوم:** انجام اکتشافات محدود و استفاده از تجربه در انتخاب پارامترهای طراحی؛

✓ **روش سوم:** انجام اکتشافات مفصل و جامع.

- **روش اول:** محافظه کارانه
- **روش دوم:** احتمال تفاوت فرضیات و پارامترها با واقعیت
- **روش سوم:** قابل اعتماد بودن نتایج و هزینه بیشتر، مناسب برای پروژه های مهم

مقدمه

- Eurocode 7 این مفاهیم را در سه گروه (Category) طبقه بندی نموده است:

گروه اول: سازه های کوچک و ساده، و استفاده از روشهای تجربی و اکتشافات کیفی ژئوتکنیکی؛

گروه دوم: سازه ها و پی های معمولی بدون شرایط غیرعادی بارگذاری و زمین. در این گروه از روشهای معمول اکتشافات محلی استفاده می شود؛

گروه سوم: سازه ها و یا المانهایی که در دو گروه اول و دوم قرار نداشته و شامل سازه های بسیار بزرگ و غیرعادی، اهمیت و ریسک خرابی زیاد، شرایط پی شدیدا" سخت و غیرعادی و یا واقع در مناطق با لرزه خیزی بالا می شوند.

- طبق نظر "انجمن مهندسان ارتش آمریکا" (US Army Corps of Engineers):

اکتشافات و مطالعات ژئوتکنیکی ناکافی، تفسیر نادرست نتایج و یا ناتوانی در ارائه دقیق و واضح آنها؛ می تواند منجر به طراحی های نادرست، تاخیر در عملیات اجرایی، لزوم تعمیرات پرهزینه، استفاده از مصالح ساختمانی زیاد، صدمات زیست محیطی و حتی تخریب سازه گردد.

- شناسایی های محلی و آزمایشهای آزمایشگاهی دو محور اصلی در هر پروژه ژئوتکنیکی محسوب شده و تاثیر مستقیم در توجیه پذیری و اقتصادی بودن پروژه های گودبرداری دارد؛
- بطورکلی گستردگی و دقت این عملیات بستگی به عوامل متعددی نظیر اندازه و اهمیت پروژه، توپوگرافی و زمین شناسی محل، محدودیتهای زیست محیطی، نوع کاربری، تبعات خرابیهای احتمالی و طول عمر سازه دارد؛
- خصوصیات اصلی که از خلال این عملیات و جهت طراحی های سیستم نگه داری گود استخراج می شود عبارتند از: لایه بندی زمین، وزن مخصوص، مقاومت برشی، تراکم پذیری، هدایت هیدرولیکی لایه ها، عوارض زیرزمینی، پتانسیل خوردگی مصالح؛

- در یک تعبیر کلی حفاری یا گودبرداری (Excavation) عبارتست از ایجاد گودال مصنوعی در سطح زمین با خاکبرداری ویا سنگ برداری؛

- انواع گودبرداریها را می توان از دیدگاههای متفاوت طبقه بندی نمود، نظیردو گروه کلی بشرح زیر:

  - حفاری باز (Open Excavation): حفاری بدون هرگونه سیستم نگه دارنده با ایجاد شیب مناسب و برم بندی در صورت امکان؛

  - حفاری عمیق (Deep Excavation): حفاری های با عمق بیش از ۴ تا ۵ متر حفاری عمیق نامیده می شوند؛

برنامه ریزی برای اکتشافات و مطالعات ژئوتکنیکی

- شناسایی پروژه، اهداف و بخشهای مختلف آن (زمین، مصالح ساختمانی، آب زیرزمینی...)
- جمع آوری اطلاعات موجود و مطالعات اولیه
- مطالعات طراحی ها (اکتشافات محلی + آزمایشات آزمایشگاهی)
- مطالعات کنترلی در حین اجرا و رفتارنگاری

- هر چند عملیات و مطالعات ژئوتکنیکی مورد نیاز گودبرداریها در چارچوب مطالعات ژئوتکنیکی کلی پروژه قرار دارد، لکن بدلیل تمرکز در نواحی مجاور دیواره های گود، ملاحظات و مشخصات خاص خود را باید داشته باشد؛

عمق اکتشافات در گودبرداری ها

- **حالت اول:** سطح آب زیرزمینی و پیزومتریک پایین تر از رقوم کف خاکبرداری باشد، حداکثر یکی از دو عمق زیر باید در نظر گرفته شود:

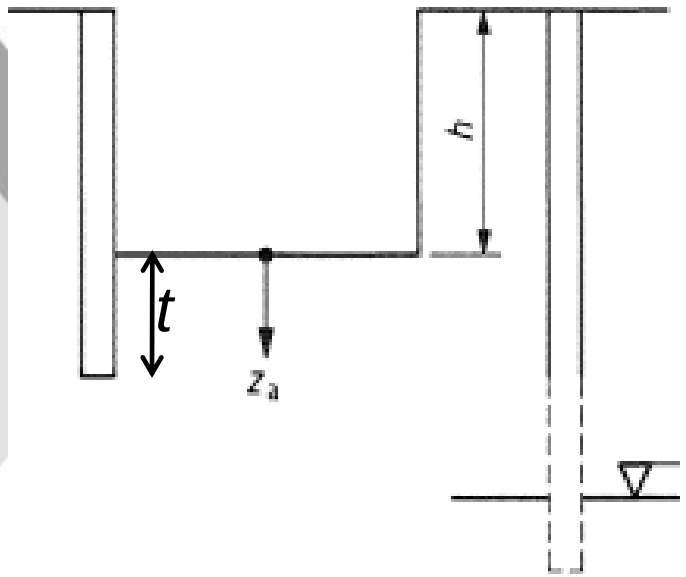

$$z_a \geq 0{,}4h$$

$$z_a \geq (t + 2{,}0)\ \text{m}$$

عمق اکتشافات در گودبرداری ها

- **حالت دوم:** اگر سطح آب زیرزمینی و پیزومتریک بالاتر از رقوم کف خاکبرداری باشد، حداکثر یکی از دو عمق زیر باید در نظر گرفته شود:

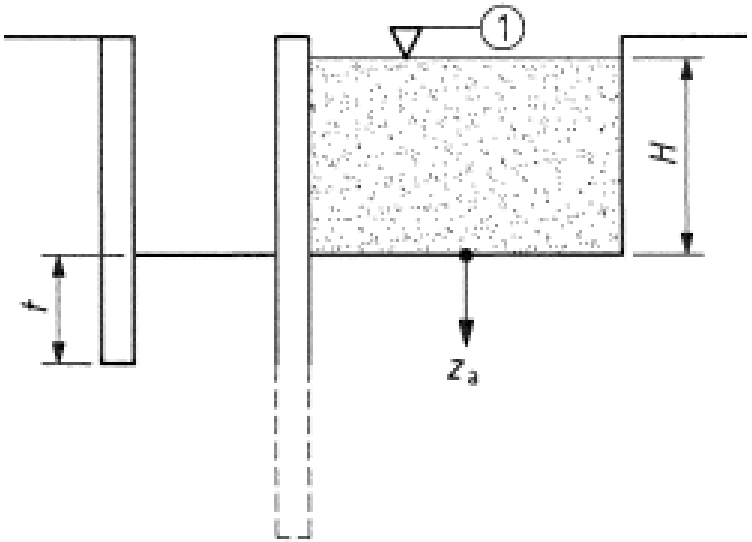

$$z_a \geq (1{,}0 \cdot H + 2{,}0)\ \text{m}$$
$$z_a \geq (t + 2{,}0)\ \text{m}$$

عمق اکتشافات در دیواره های آب بند

- در مواردی که جهت آب بندی جدار گود از المانها و دیوارهای آب بند استفاده شود، عمق گمانه باید حداقل تا ۲ متر بداخل لایه نفوذ ناپذیر وارد شود:

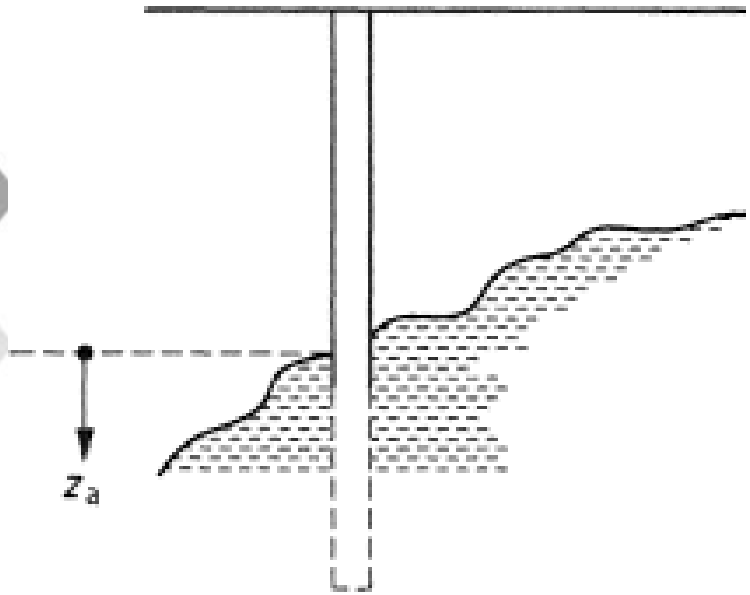

$$z_a \geq 2\ \text{m}$$

عمق اکتشافات در صورت استفاده از شمع

- در صورت استفاده از پی های عمیق (شمع) با اهداف افزایش ظرفیت باربری و یا جهت پایدارسازی دیواره های گود حداقل عمق گمانه اکتشافی باید بیشترین مقادیر زیر باشد:

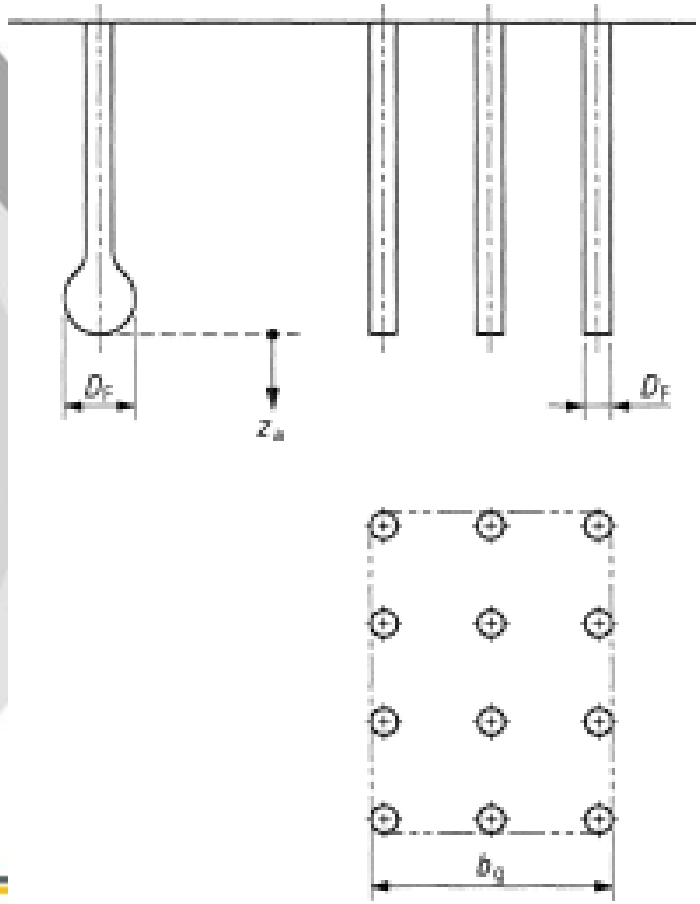

$$z_a \geq 1{,}0 b_g$$
$$z_a \geq 5{,}0 \text{ m}$$
$$z_a \geq 3 D_F$$

where D_F is the pile base diameter; and b_g is the smaller side of the rectangle circumscribing the group of piles forming the foundation at the level of the pile base.

محل و فواصل اکتشافات در گودبرداری ها

در انتخاب محل حفاری گمانه ها و نقاط اکتشافات باید به موارد زیر توجه شود:

- ✓ نقاط باید بگونه ای گسترش یابند که لایه بندی محل پروژه در امتدادهای مختلف بدست آید؛
- ✓ نقاط باید در محل نقاط بحرانی از نظر انتقال بار سازه ها به زمین قرار داشته باشند؛
- ✓ برای سازه های طویل نقاط باید با فواصل مناسب از محور سازه با توجه به عرض آن انتخاب گردند؛
- ✓ برای سازه های مجاور یا روی شیروانی ها و نیز مجاور گودهای عمودی و یا شیب دار، نقاطی باید در خارج از محدوده پروژه نیز انتخاب شود تا پارامترهای مورد نیاز آنالیز پایداریها فراهم شود. عمق این گمانه ها نیز باید بیشتر از سطوح لغزش محتمل انتخاب گردد؛

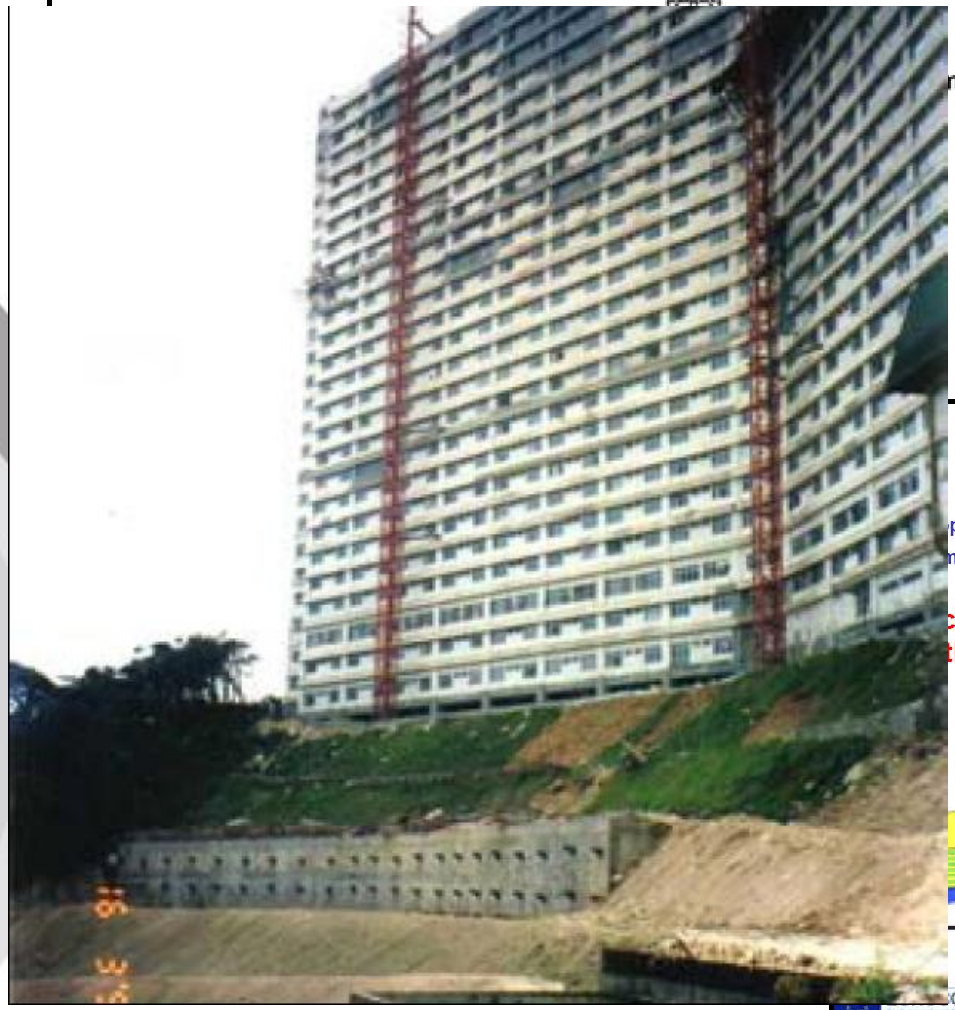

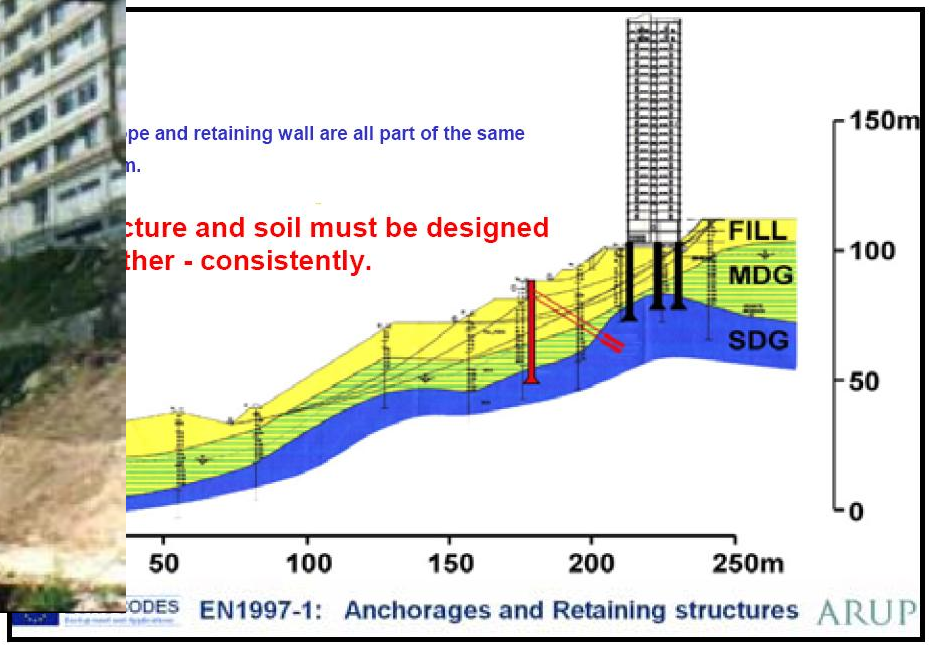
pe and retaining wall are all part of the same
n.
cture and soil must be designed
ther - consistently.
FILL
MDG
SDG
150m
100
50
0
50
100
150
200
250m
ODES
EN1997-1: Anchorages and Retaining structures
ARUP

محل و فواصل اکتشافات در گودبرداری ها (ادامه)

- ✓ در مواردیکه دیواره گود با استفاده از المانهایی نظیر انکر (anchorage) باید پایدار گردد، خصوصیات مصالح محدوده تاثیر این المانها باید شناسایی گردد؛
- ✓ گسترش نقاط شناسایی به مناطق مجاور باید به حدی باشد که مزاحمت و یا خطری برای سازه های موجود و یا عملیات ساختمانی در حال انجام در مجاورت پروژه اصلی ایجاد نشود؛
- ✓ در گودبرداری هایی که بدلیل بالا بودن سطح آب زیرزمینی نیاز به عملیات آب کشی (Dewatering) وجود دارد، محل و عمق گمانه ها باید با توجه به شرایط هیدروژئولوژی منطقه و سیستم پمپاژ مورد استفاده انتخاب شود؛
- ✓ در انتخاب محل و عمق گمانه ها بخصوص در مناطق شهری باید احتمال برخورد با خطوط لوله و تاسیسات مدفون و مخاطرات ناشی از این امر را مد نظر داشت؛

توصیه هایی برای فاصله و عمق اکتشافات:

- ✓ برای ساختمانهای بلند، برجها و صنعتی یک شبکه به فاصله ۱۵تا ۴۰ متر در نظر گرفته می شود؛
- ✓ برای سازه های با سطح اشغال بزرگ شبکه با فواصل حداکثر ۶۰ متر؛
- ✓ برای سازه های خطی (نظیر جاده ها، خطوط لوله، دیارهای حائل و تونلها) فواصل ۲۰ تا ۲۰۰ متر؛
- ✓ برای سازه های خاص (نظیر پلها، پی های ماشین آلات و صنعتی) ۲ تا ۶ نقطه اکتشاف برای هر شالوده؛
- ✓ برای سدها در مقاطع با فواصل ۲۵ تا ۷۵ متر؛

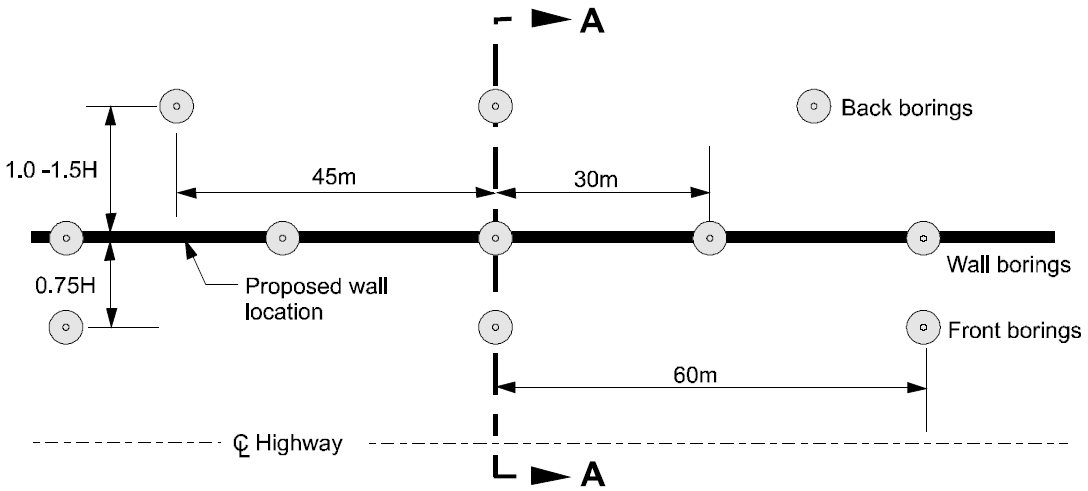

Note: Distances shown are recommended maximums.

Typical plan

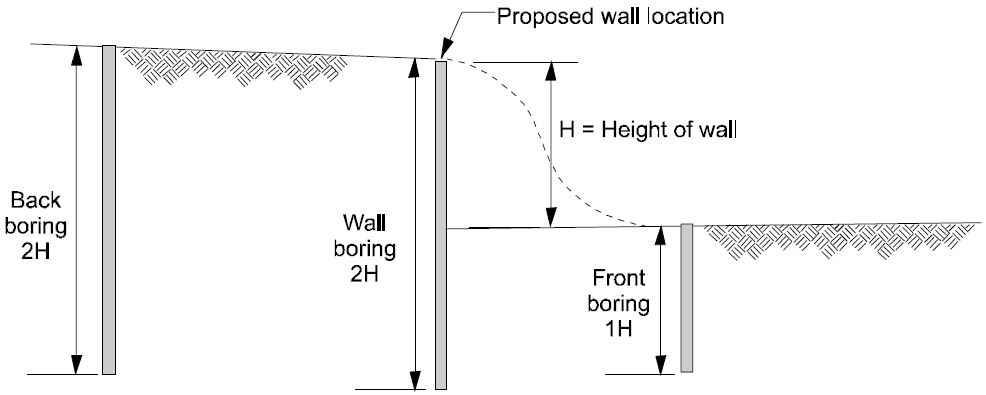

Section A - A

From Cheney (1988) and Sabatini et al. (1999).

Figure 3.1: Preliminary Geotechnical Boring Layout for Soil Nail Walls.

www.rasayesh-event.com / www.safesite.ir

آزمایشات محلی و آزمایشگاهی معمول

Table 3.1: Common Geotechnical Field Procedures and Tests.

	Activity	Standard[1] /FHWA Reference	Most suitable for	Not suitable for	Obtained from field activity
Field Procedure	Preservation and Transportation of Soil Samples	ASTM D4220-95	All	NA	Representative samples
	Thin-Walled Tube Sampling	ASTM D1587-00	Clays, Silts	Sands, Gravel	Undisturbed samples
	Subsurface Explorations (Soil and Rock)	ASTM D5434-97	All	NA	Various
Field Test	Standard Penetration Test (SPT)	ASTM D1586-99 ASTM D6066-96e1[5]	Sand, Silt	[2]	Stratigraphy, SPT N-values relative density, groundwater, samples
	Cone Penetration Test (CPT)	ASTM D5778-95, Briaud (1992)	Sand, Silt, and Clay	Gravel, bouldery soil	Continuous stratigraphy, soil type, strength, relative density, K_0 [3], pore pressures, no sample
	Field Vane Shear Test (VST)	ASTM D2573-94	Soft to Medium Clay	Sand and Gravel	Undrained shear strength
	Pressuremeter Test (PMT)	ASTM D4719-00, Briaud (1989)	Soft Rock, Dense Sand, Non-Sensitive Clay, Gravel, Till	Soft Clays, Loose Silts and Sands	Soil type, strength, K_0 [3], OCR [4], compressibility, soil modulus, no sample
	Flat Plate Dilatometer Test (DMT)	ASTM D6635-01, Briaud and Miran (1992)	Sand and Clay	Gravel	Soil type, K_0, OCR, undrained shear strength, soil modulus, no sample

Notes:
(1) Individual ASTM standards can be found in ASTM (2002). Arman et al. (1997) and Sabatini et al. (2002) present general discussions on these field procedures.
(2) SPT can be used with limitations in clays and gravels.
(3) K_o is the at-rest earth lateral pressure coefficient.
(4) OCR is the overconsolidation ratio.
(5) ASTM D6066-96e1 for the use of SPT in liquefaction resistance evaluation.

Table 3.4: Common Procedures and Laboratory Tests for Soils.

PROCEDURE	TEST NAME	STANDARD		APPLICABILITY
		ASTM (1)	AASHTO (2)	
Classification	Visual and Manual Description and Identification of Soils	D2488-00	-	All soils
	Classification of Soils according to USCS (3)	D2487-00	M145	All soils
Index Parameters	Particle-Size Analysis (with sieves)	D422-63 (1998)	T88	Granular soils
	Soil Fraction finer than No. 200 (75-µm) Sieve	D1140-00	T11	Fine-grained and granular materials boundary
	Moisture Content	D2216-98	T265	All soils
	Atterberg Limits	D4318-00	T89, T90	Fine-grained soil
	Organic Contents	D2974-00	T194	Fine-grained soil fraction
	Specific Gravity of Soil Solids	D854-00	T100	All soils
Strength	Unconfined Compressive Strength (UC)	D2166-00	T208	Fine-grained soil
	Unconsolidated-Undrained Triaxial Compression (UU)	D2850-95 (1999)	T296	Fine-grained soil
	Consolidated Undrained Triaxial Compression (CU)	D4767-95	T234	Fine-grained soil
	Direct Shear (Consolidated)	D3080-98	T236	Sands and Fine-grained soils
Hydraulic Conductivity	Permeability (Constant Head)	D2434-68 (2000)	T215	Granular soils
Compressibility	One-Dimensional Consolidation	D2435-96	T216	Fine-grained soil
	One-Dimensional Consolidation (Controlled-Strain Loading)	D4186-89 e1 (1998)	-	Fine-grained soil
Other	Frost Heave and Thaw Weakening Susceptibility	D5918-96 (2001)	-	Silts
	Collapse Potential	D5333-92 (1996)	-	Loess, silt
	Swelling Potential	D4546-96	T258	Fine-grained soil

Notes: (1) Individual ASTM standards can be found in ASTM (2002).
(2) Individual AASHTO standards can be found in AASTHO (1992).
(3) USCS: Unified Soil Classification System.

Table 3.9: Criteria for Assessing Ground Corrosion Potential.

Test	Units	Strong Corrosion Potential/Aggressive	Mild to no Corrosion Potential/Non-Aggressive	ASTM Standard	AASHTO Test Method
PH	–	< 4.5, > 10	5.5 < pH < 10	G51	T 289-91
Resistivity	ohm-cm	< 2,000	Greater than 5,000	G57	T 288-91
Sulfates	ppm(1)	> 200	Less than 200	D516	T 290-91
Chlorides	ppm	> 100	Less than 100	D512	T 291-91
Stray current	–	Present	–	–	–

Note: (1) ppm = parts per million.

Table 3.10: Estimated Bond Strength of Soil Nails in Soil and Rock.

(Source: Elias and Juran, 1991).

Material	Construction Method	Soil/Rock Type	Ultimate Bond Strength, q_u (kPa)
Rock	Rotary Drilled	Marl/limestone	300 - 400
		Phyllite	100 - 300
		Chalk	500 - 600
		Soft dolomite	400 - 600
		Fissured dolomite	600 - 1000
		Weathered sandstone	200 - 300
		Weathered shale	100 - 150
		Weathered schist	100 - 175
		Basalt	500 - 600
		Slate/Hard shale	300 - 400
Cohesionless Soils	Rotary Drilled	Sand/gravel	100 - 180
		Silty sand	100 - 150
		Silt	60 - 75
		Piedmont residual	40 - 120
		Fine colluvium	75 - 150
	Driven Casing	Sand/gravel	
		low overburden	190 - 240
		high overburden	280 - 430
		Dense Moraine	380 - 480
		Colluvium	100 - 180
	Augered	Silty sand fill	20 - 40
		Silty fine sand	55 - 90
		Silty clayey sand	60 - 140
	Jet Grouted	Sand	380
		Sand/gravel	700
Fine-Grained Soils	Rotary Drilled	Silty clay	35 - 50
	Driven Casing	Clayey silt	90 - 140
	Augered	Loess	25 - 75
		Soft clay	20 - 30
		Stiff clay	40 - 60
		Stiff clayey silt	40 - 100
		Calcareous sandy clay	90 - 140

تهیه گزارش عملیات و اکتشافات ژئوتکنیکی:

- خلاصه ای از اطلاعات کلی پروژه
- ارائه نتایج اکتشافات بدست آمده
- ارزیابی اطلاعات حاصل
- استخراج پارامترهای طراحی مورد نیاز

نتیجه گیری:

۱- لزوم انجام مطالعات جامع و هدفمند ژئوتکنیکی در پروژه های گودبرداری

۲- ملاحظات ویژه در مورد گودبرداری های شهری

۳- لزوم تدوین دستورالعملها و راهکارهای ملی مورد نیاز اکتشافات ژئوتکنیکی مخصوص گود برداری ها

۴- کاهش مخاطرات و صرفه جویی در هزینه های پروژه در صورت انجام جامع مطالعات اولیه ژئوتکنیکی